

דף הנחיות מסע אל תוך עצמך פרק 07 במותם ציוו לנו את החיים

מה במערך?

אנו בעיצומו של המסע אל תוך עצמנו. לקחנו הפסקה קצרה לכבוד חג הפסח, חג החרות וכעת אנו נפגשים שוב, רגע לפני שהימים הלאומיים מתחילים.

בעוד ימים ספורים נציין את יום השואה והגבורה, לאחר מכן את יום הזיכרון לחללי צה"ל ונפגעי פעולות האיבה ואז את יום העצמאות.

את השיעור היום נקדיש לזכרם של הנרצחים, הנופלים וההרוגים ונעסוק באחת מסוגיות היסוד של היהדות – מסירות נפש.

יהי זכרם של אחינו ואחיותינו ברוך.

לאור סמיכות שיעור זה ליום השואה, שילבנו בדף ההנחיות מספר סיפורי גבורה מתוך עדויות העוסקות בגבורתם של יהודים רגע לפני מותם.

שקף מספר 2

מדברים על זה:

האם יש ערך ששווה למות עבורו? מדוע?

שקף מספר 3

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע: אשר אנכי מצוה היום לאהבה אתה' אלהיך ללכת בדרךיו ולשמר מצו תיו וחקותיו ומשפטיו וחיית ורביית וברכה ה' אלהיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשתה: ואם יפנה לבבך ולא תשמע ונדחת והשתחית לאלהים אחרים ועבדתם: הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא תאריכן ימים עליה אדמה אשר עבר אתה הירדן לבוא שמה לרשתה: העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים** למען תחיה אתה וזרעך (דברים, ל, טו-יט).**

מוזמנים לדון ולהבין את פירוש הציווי: 'ובחרת בחיים?' האם הכוונה להמשיך לחיות פיסית, לנשום ולהתקיים? או משהו מעבר?

שקף מספר 4

תנו רבנן: שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יותר מפשעו במעשיו" (בבלי, עירובין יג, ב).

חושבים יחד: מהי לדעתכם שורש המחלוקת של בית שמאי ובית הלל? כיצד המסקנה המשותפת משקפת את שתי הדעות?

הרב מרדכי אליהו הסביר זאת על פי ביאור המהרש"א (מכות דף כ"ג ע"ב ד"ה "תרי"ג") במחלוקת זו, שמצד אחד נוח לאדם שלא נברא, שכן אם לא היה נברא לא היה עלול לעבור על איסורי לא תעשה; אך מצד שני נוח לו שנברא, כי עתה הוא מסוגל לקיים מצוות עשה. נמנו וגמרו שנוח לאדם שלא נברא – פירוש: מנו את מניין הלאווין כנגד מניין מצוות העשה, וכיון שרבו הלאווין (שהם שס"ה) על מצוות העשה (שהם רמ"ח), הרי שנוח לאדם שלא נברא משנברא.

האם נבין מדבריהם שעדיף היה שלא ניברא?

להעשרה

ודבר זה הודיעונו חכמינו זכרונם לברכה באמרם 'נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועכשיו שנברא **יפספש** במעשיו, ואיכא דאמרי **ימשמש** במעשיו. ותראה ששני הלשונויות הם שתי אזהרות טובות ומועילות מאד, כי הנה הפשפוש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים על פי מצות ה' וחקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם. אך המשמוש היא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בענינם איזה פניה אשר לא טובה או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו. והרי זה כמשמש בבגד לבחון הטוב וחזק הוא או חלש ובלוי, כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שישאר זך ונקי (מסילת ישרים, כרך ג)

שקף מספר 5

רבי מרדכי יוסף ליינר מאיזביצא, "מי השיילוח" (בחלק הליקוטים, עירובין יג, ב), מדייק בדברי הגמרא שלא נאמר: "טוב לו לאדם שלא נברא" אלא רק "נוח לו...". זאת אומרת, המקום ממנו באנו ואליו נחזור הוא אכן יותר "נוח", ועם זאת - טוב שבאנו לעולם. מתוך רעיון זה עולה תפיסה יסודית של הקיום: **זכינו בחיים, לא על מנת שיהיה לנו נוח בהם, אלא על מנת שנעשה את הטוב.**

הדיון של בית שמאי ובית הלל התמקד בשאלת הפוטנציאל. איך היה נח יותר להגיע למטרה. אך הדרך הטובה עבור בני האדם היא באמצעות הבחירה, כפי שלמדנו בשיעור בו התמקדנו ביופי ובחשיבות של הבחירה.

מה ההבדל בין טוב לנח?

היכן השאלה הזו פוגשת אותי בחיי היומיום?

שקף מספר 6

עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב...
אמר להן: מה יעביד איניש (יעשה אדם) ויחיה? אמרו ליה ימית עצמו.
מה יעביד איניש ומות? יחיה את עצמו. (תמיד, לב, א).
כיצד ניתן להבין את תשובת חכמי הנגב לאלכסנדר מוקדון?

שקף מספר 7

אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק:
נמנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה, אם אומרין לאדם 'עבור ואל תהרג': יעבור ואל יהרג.
חוץ מאשר העברות הללו: עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים.
מדוע יש עברות שיש להיהרג ולא לעבור עליהן? מדוע לא כל המצוות כך?
להבדל בין שלושת העברות החמורות לשאר העברות נתנו מספר הסברים. אנו נביא כאן את הסברו של הנצי"ב, רבי נפתלי צבי ברלין.
את העברות ניתן לחלק זאת לשלושה גורמים.
(א) חוסר אמונה. אדם שאינו מאמין בה' עשוי ועלול להיכשל ולעבור עבירות.
(ב) חוסר שליטה על תאוות. לעיתים, מתעוררת באדם תשוקה עזה לדבר מה, ולמרות שהשגת הדבר כרוכה באיסורי תורה הוא אינו מתגבר על חשקיו ועובר על ציווי התורה.
(ג) התעוררות עזה של המידות השליליות באדם. כעס, שנאה, קנאה וצרות עין, עלולים להביא את האדם לתוצאות קשות ומרות.
בכל אחת מהקטגוריות הללו ישנה עבירה שהיא החמורה ביותר ואלו הן שלושת העברות החמורות.

עבודה זרה נובעת בחוסר אמונה מוחלט בורא יתברך, גילוי עריות הוא ביטוי קיצוני לחוסר שליטה על תאוות ומאוויים ושפיכות דמים היא התוצאה הגרועה ביותר של מתן כורקן לרגשות שליליים וקשים. תחת ה'כותרות' הללו ניתן לסדר את כל העבירות ומניעיהם.

ספר התורה הוא ספר חיים. כפי שנראה בשקף מספר 9 אנו מצווים לחיות על פי התורה ולא למות בגללה, מלבד בשלוש העברות המסמלות את שורש העברות כולן.

שקף מספר 8

כל העבירות שבתורה, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, **אם הוא בצנעה – יעבור ואל יהרג... ואם הוא בפרהסיא**, דהיינו בפני עשרה ישראל לבדם, **אפילו לא יעבור, אם העובד כוכבים מכוין להעבירו על דת**, אפילו על ערומה דמסאנא. אבל אם אינו מכוין אלא להנאתו – **יעבור ולא יהרג**. ואם הוא **שעת הגזירה** על ישראל לבדם, אפילו אערקתא דמסאנא (כירוש רצועת המנעל) **יהרג ואל יעבור**. הגה: ודוקא אם רוצים להעבירו במצות לא תעשה, אבל אם גזרו גזרה שלא לקיים מצות עשה, אין צריך לקיימו ושיהרג (שולחן ערוך, יורה דעה)

ערקתא דמסאנא זו דוגמה למשהו קטן ונראה חסר משמעות אותו מצווים הנכרים על הגויים להפסיק לקיים. בשעת השמד, בזמן בו המטרה היא להעביר את היהודים מדתם, יש למסור נפש על כל שינוי מינורי.

לדעת רש"י הכוונה לשרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בעניין אחר, כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצווה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם.

לדעת ראשונים אחרים הכוונה היא על צבע השרוך, שדרך הגויים היה לשרוך עם שרוך בצבע שחור, ודרכם של היהודים היה בשרוך שצבעו לבן.

סיפורי גבורה

" - שמעו נא אחים, בני ישראל, היודעים אתם לאן אנו הולכים? לדרך הקדומה של קידוש השם אנו הולכים. אברהם אבינו הולך אחד מזרעו לעקידה ושניהם הלכו בשמחה ובהתלהבות. "וילכו שניהם יחדיו" - מלמד שהלכו בחדווה. ואנו, כשאנו הולכים כולנו אל העקידה, אבות על בנים, סבים על נכדיהם, אמהות וסבתות על כל משפחותיהם, ראשי העדה על כל קהילותיהם - מה גדול הרגע הזה! תנו דעתכם, יהודים יקרים, קדושים וטהורים, על מה מוליכים אותנו

לעקידה? הלא השטן עצמו מכריז גלוי ומפורש, שרק אשמה אחת מצא בנו - את השם "ישראל". הרינו הולכים כולנו יחד לקדש את השם. אך לא בחפזון, יהודים. הנכשו רגע, אלה הם הרגעים האחרונים, הנה נקיים את המצוה של מסירות נפש על קדושת השם בכל שלימות כוונתה - "- (מתוך הספר: ר' מנדלי מפאביאניץ הולך לטרבלינקה)

שקף מספר 9

כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה, שנאמר: ונקדשתי בתוך בני ישראל ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר: ולא תחללו את שם קדשי, כיצד?

כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג, שנאמר במצות: **אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וחי בהם ולא שימות בהם**, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו.

במה דברים אמורים?

בשאר מצות חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכת דמים. אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג, יהרג ואל יעבור (רמב"ם, הלכות יסודי התורה, א-ב)

סיפורי גבורה

בנסי נסים עלה בידי להכניס שופר אחד לתוך המחנה. וכך הלכתי בראש השנה מבלוק לבלוק ותקעתי לפניהם. כמובן, שהדבר היה כרוך בסכנת נפשות, והייתי צריך להישמר מאד שלא ירגישו בכך השומרים הגרמנים והקאפו"ס הרשעים. והנני להודות להשי"ת שזכיתי לתקוע ביום ראש השנה הלז לערך עשרים פעם את המאה קולות, ואנשי המחנה האומללים שמחו מאד שלכל הפחות זכו לצאת ידי מצות תקיעת שופר אף בהימצאם באושוויץ. אך בגלל בהילות וההכנות לנסיעה של הטרנספורט שהזכרתי למעלה, נמנע מהם לשמוע תקיעת שופר. כאשר הגעתי אליהם לפנות ערב יחד עם הרב ר' מנדל הנ"ל כדי לבצע את עסקת "החליפין" הם עמדו כבר ליד השער מוכנים ומזומנים לצאת מהמחנה. כשאמרתי להם שיש אתי שופר, נתמלאו שמחה של קדושה וביקשו ממני לתקוע חיש מהר מאה קולות כדי שיזכו במצוה, טרם יעבירו למקום בלתי נודע.

עדיין מצלצלים ומהדהדים באזני הקולות והבכיות שפרצו מפיותיהם של אלף הנשלחים בשעת התקיעות. והתקיעה, שברים תרועה, שיצאו אותה שעה משופרי, נתמזגו עם היללות והגניחות של עדה קדושה זו והגיעו עד לכסא הכבוד - - -

כשנדוע לנערים בבלוק המבודד, כי יש שופר במחנה, הם התחילו לזעוק בקולי קולות שיתקעו לפניהם, כדי שיזכו במצוה זו בטרם יעלו על המוקד. התקרבותי איפוא לבלוק ותקעתי לפניהם את המאה קולות, למרות שהשומרים היתרו בי שאם ישגיחו בי הגרמנים, יצרפו גם אותי למחנה הנערים. בליל שמחת תורה הובילו הרשעים לכבשנים לערך חמישים נערים צעירים, שנתרו עוד במחנה. כאשר הגיעו הנערים לבנין המשרפות, אמרו להם הרוצחים כי עליהם להיכנס ל"בית מרחץ". כי דרכם של הרשעים היתה לרמות את הנכנסים לבית התופת הזה, ותחת מסווה של הובלה ל"בית מרחץ" ציוו עליהם להתפשט וכך הכניסום מרצונם הטוב לתנורי הגאז...
אך הנערים, שידעו כבר על גורלם של אלפי הילדים שנשלחו קודם לכן למשרפות, לא השלו כלל את עצמם לאן מובילים אותם, והיו מוכנים למות מות קדושים.

נענה אחד מהם ופנה לחבריו: - חברים, הלא שמחת-תורה היום. אמנם אין לנו ספר-תורה כדי לרקוד אתה. אבל הרבוננו של עולם הוא בודאי אתנו - הבה נרקוד אתו, טרם גופתנו נשרפות על המוקד.
תיכף התלכדו כולם במעגל ריקודים והחלו לשיר בקול גדול - "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו" ו"טהר לבנו לעבדך באמת". בקעו הקולות של שירת וזמרת הנערים בכל חדרי המשרפה והדיהם הגיעו עד לרקיע השמים - - - (מתוך עדותו של הרב צבי הירש מייזליש, במבוא לספרו "מקדשי השם").

שקף מספר 10

סוגית מסירות נפש מורכבת ומלאה פרטים. לא ניגע בפרטיה ההלכתיים היום, אך נעלה את השאלה מדוע. מדוע יש למסור נפש? מדוע יש מקום למסירות נפש בחיינו? אנו?

בְּשֶׁעָה שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לְהַרְיָגָה זָמַן קְרִיאַת שְׁמַע הָיָה, וְהָיוּ סוֹרְקִים אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַסְרָקוֹת שֶׁל בְּרָזָל, וְהָיָה מְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם.

אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו: רַבֵּינוּ, עַד כָּאן?! אָמַר לָהֶם: כָּל יְמֵי הַיִּיְתִי מִצֶּטְעַר עַל פְּסוּקַי זֶה "בְּכָל נַפְשֶׁךָ" אֶפְּלִי נוֹטֵל אֶת נַשְׁמָתְךָ. אֲמַרְתִּי: מִתִּי יָבֵא לִידִי וְאֶקְיִימֵנוּ, וְעַכְשָׁיו שָׁבָא לִידִי, לֹא אֶקְיִימֵנוּ?

הָיָה מְאָרִיךְ בְּ"אֶחָד", עַד שֶׁיִּצְתָּה נִשְׁמָתוֹ בְּ"אֶחָד". יִצְתָּה בֵּת קוֹל וְאָמְרָה: "אֲשֶׁרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּאֶחָד".
 אָמְרוּ מְלֹאכֵי הַשְּׂרֵת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: זֶה תוֹרָה וְזֶה שְׂכָרָה? "מִמֵּתִים יָדָךְ ה' מִמֵּתִים וְגו'"! אָמַר לָהֶם: "חֲלָקֶם בְּחַיִּים". יִצְתָּה בֵּת קוֹל וְאָמְרָה: "אֲשֶׁרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁאֲתָה מְזוּמָן לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא".
 (ברכות, סא, ב)

שקף מספר 11

רבי עקיבא. הדוגמא המופלאה למהפכות שאדם מסוגל לעבור ולהשתמש בהם כסולם לעליה. אדם שבגיל ארבעים החליט שהוא לא נותן לקושי לרפות את ידיו והוא מתחיל מהתחלה. אדם שבנה בעשר אצבעות עולם תורה שלם, מנותק ממשפחתו במשך עשרים וארבע שנים תמימות, ומעמיד תלמידים, דור המשך. עוד תלמיד ועוד אחד. עשרים וארבעה אלף תלמידים, וכשהוא סוף סוף מרגיש שהגיע אל המנוחה והנחלה, מתים תלמידיו בפרק זמן של חודש וחצי. השקעה של שנים, מסירות, יגיעה אינסופית. שום דבר לא נשאר. והיה העולם שמם. שממה. אין. כל מפעל חייו התרסק.

אך רבי עקיבא לא נכנע. הוא מתחיל מהתחלה, חמישה תלמידים חדשים. מ'שיעור כללי' של אלפים, משבר עמוק של מפעל חיים שהתרסק והתפורר, הוא חוזר לנקודת המוצא. 'חבורה' לחמישה תלמידים. והוא מצליח. עולם התורה נבנה מחדש.

אך גם כעת, הקשיים לא מפסיקים. המלכות לוחמת בתורה ובלומדיה. גזר דין נוראי מובטח למי שיעסוק בתורה. ושוב מפעל חייו עומד בפני סכנת קריסה.

ורבי עקיבא לא נרתע. הוא ממשיך ומקהיל קהילות ברבים. הוא ממשיך להעמיד את עולם התורה.

והוא נתפס בידי הרומאים. כעת הוא מוצא להורג, בייסורים נוראיים. מסרקות של ברזל. בלתי נתפס.

והתלמידים עומדים סביבו, מביטים בו בחוסר אונים. הם רואים אותו בשעתו הקשה ביותר, שהיא בעצם שעתו היפה ביותר מתוך ייסורים שבן אנוש אינו מסוגל להכיל, הוא עוצם את עיניו ומקבל על עצמו עול מלכות שמים. והתלמידים עומדים, מביטים אך אינם מבנים. מלב מורתח הם זועקים "רבינו! עד כאן?"
 עד כדי כך? איך אפשר?

והוא עונה, מילותיו האחרונות לתלמידיו.

"כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך' אפילו נוטל את נשמתך. אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו"

כל חיי חיכיתי להזדמנות הזו, כל ימי קיוויתי להגיע לרגע הזה, של מסירות נפש מוחלטת לאלוקים. זהו רגע מאושר בשבילי. הזדמנות חיי. כעת, מתוך הסבל וכאב למען ה', אני מקבל את עול מלכותו.

ויצאה נשמתו באחד.

נורא.

רבי עקיבא ניצב ברגעיו האחרונים. תלמידיו סביבו, מייחלים למוצא פיו. יש לו רק עוד משפט או שניים להגיד.

לכאורה, היינו מצפים שרבי עקיבא ינצל את ההזדמנות ללמד את תלמידיו פרק באורחות חיים. איזשהו מסר שייקחו עמם לחייהם האישיים, משהו שיוכלו להמשיך עמו הלאה. הרי אלו הם האנשים שיכולים להמשיך את מפעל חייו, הם התלמידים שעליהם המשך קיום עולם התורה עומד! מדוע רבי עקיבא משתמש ברגעיו האחרונים כדי לתאר להם את מעלותיו האישיות? השגות רוחניות שהוא, אחרי שנות עבודתו, הצליח להשיג? איך הם יכולים להתקדם ולהתעלות בזכות המידע הזה?

אך מלבד זאת, דברי רבי עקיבא עצמם טעונים הסבר. כל ימיו הוא חי כה למות על קידוש ה' בשביל מה? הרי התורה אינה מעוניינת שנמות בשבילה, אדרבה, "וחי בהם" דורשים חכמינו "ולא שימות בהם". המוות אינו אידיאל! אם אנו מגיעים לסיטואציה כזו בה אנו נדרשים למות עבור אמונתנו הרי שאנו מחויבים לעשות זאת. אבל לחכות שזה יקרה? מדוע?

שקף מספר 12

אם אדם לא מצא למען מה ימות, אדם כזה אינו ראוי לחיות. (מרטין לותר קינג, נאום בדטרויט 23/6/63).

שקף מספר 13

...כמדומה, שרבי עקיבא מעביר מסר נצחי. מסר שאמור לרומם את חייהם של תלמידיו ואם נאזין לדבריו כראוי הרי שגם חיינו יתרוממו.

רבי עקיבא אומר לתלמידיו. כאשר אתה רוצה לבדוק אם אתה חי חיים בעלי משמעות, תבדוק טוב בשביל מה אתה מוכן למות. אם יש לך אידיאל שחזק מרצון החיים, הרי שחיך הופכים למרוממים יותר, נעלים יותר, משרתים של רעיון גדול ונשגב.

כך אומר רבי עקיבא, רגעים לפני מותו. כל ימי בדקתי את עצמי, האם חיי באמת משרתים את אהבתי הגדולה לה? האם אני חי את אהבת ה' ברמה כזו שאוכל למסור את נפשי עבור אהבתו?

אין ענין לצפות למוות. אבל מסירות נפש מתוך דבקות אמת מהווה אישור לנשגבות החיים עד היום. דעו לכם, תלמידי. יהא זה מבחן של חיים עבורכם. בדקו את עצמכם, בחנו את כוחותיכם. בחנו את עוצמתה של אמונתכם. אם תוכלו לענות בחיוב על שאלה זו, אם יש דבר שאתם מסוגלים וחפצים להיהרג עבורו, אזי גיליתם את משמעות חייכם.

להעשרה:

החיים תופסים הם את ערכם רק עם הדעה של קדושת מסירות הנפש. כשיש על מה למסור את החיים, אז החיים הם דבר שיש להם ערך של חופש, של קודש ושל הוד, וכל לח החיים הוא מתגלה בזיוו על ידי קדושת מסירות הנפש. ומסירות הנפש היא ראויה להיות על תוכן כל כך עשיר ומלא, עד שכל העושר של החיים, עם כל תנובתו האידיאלית הרוחנית העליונה, יהיה נשאב אל תוכו ובטל אליו כניצוץ בלהבת, וזאת יוצאת אל הפועל על ידי מסירות הנפש שבקדושה, של קבלת מלכות שמים שבאמונה וכל קדושתה. חשק מסירות הנפש בשביל היסוד העליון שכל חי העולמים אצורים בו, הוא מבסס את החיים, ונותן להם את צביונם האמתי, עד שכל מרץ, כל עז וחיל, כל שאיפה טהורה מלאת חיים, היוצאת מן הכח אל הפועל בחיי יום יום, מאמונת המשכחה ואידיאליותה, עד רום השאיפות היותר כלליות, המתבטאות במפעלותיהם ויצירותיהם של טובי החושבים ושל טובי הפועלים והיוצרים שבעולם, כולם יונקים הם מזיו הקודש של תשוקת מסירות הנפש על קידוש השם, וכולם הם מסתעפים מהאידיאליות הישראלית העליונה, אשר התבטאה בעומק וכל רוחב ועושר, בכל אמת וטוהר, בכל זיו וחדות עולמי עולמים, על ידי רבי עקיבא ברוממות נקודת קדושתו, כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה, ואהבת את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך, מתי יבוא לידי ואקיימנו. הוד העליון של המות בגניזת אורו, המתנוצץ על ידו, חי בו, והוא יוצר את החיים, ממתים ידך ד', ממתים מחלד חלקם בחיים, וצפונך תמלא בטנם. אשרי העם שככה לו, אשרי העם שד' אלהיו" (שמונה קבצים, קובץ ה, פסקה רנו).

שקף מספר 14

כותרת המפגש היום נשמעת לעיתים קלישאית: במותם ציוו לנו את החיים. האם לאחר הלמידה אתם חשים משהו עמוק יותר שעולה מתוך משפט זה? אלו ערכים, תובנות או פעולות חיוביות תבקשו לעשות לאור ציוויים של המתים, במותם? בשקפים הראשונים שוחחנו אודות: ובחרת בחיים! מה פירושה של הוראה זו לאור השיעור הנלמד?

סיפורי גבורה

"בבוקרו של יום שני, ה-30 בנובמבר הוציאו את האומללים החוצה, סידרום בשורות והמצעד החל, המצעד הטראגי של שארית יהודי שדליץ בדרכם האחרונה.

השתרחה לה ההלוויה הארוכה של השארית. הם צעדו, המתים למחצה, על ההלוויה שלהם עצמם. בראש התהלוכה צועד הארי שבחבורה - ר' יצחק נחום וויינטרויב הישיש, אשר במשך יובל שנים שירת את עדתו בלב ונפש, ולא השאירה לבדה אפילו ברגעים האחרונים על סף הקבר. הוא מתקדם בקומה זקופה ומלא-גאון, ועיניו יוקדות. הפנים החיזורות העלו סומק, מן האש היוקדת עתה בנפשו. שער ראשו וזקנו הכסוף, מלבין עתה עוד יותר. שפתיו הכחולות מתנועעות בקושי וממלמלות מה חרישית. והרי הוא היה רגיל תמיד לדבר אל עדתו, להגיד משהו לאחיו בכל הזדמנות שנאספו, אם ביומא דפגרא או חג, באסיפות הקהילה ובכינוסים שבבית הכנסת - -

מקיפים אותו הזקנים, שהצליחו להינצל ממבצעי הטבח שנערכו עד עתה, כולם עטופים בקיטלים צחורים ובטליתות. הם נראים, ר' יצחק נחום הישיש ומלוויו, כאילו התכוננו למאורע חגיגי גדול וחשוב, למשימה קדושה ונעלה.

הקרה צורבת. הרוח מצליפה בפנים ללא רחמים, תולשת את העור האדמה מכוסה בשכבה סמיכה של שלג וקרח. הסאדיסטים צמאי הדם מנצלים את ההזדמנות האחרונה שניתנה להם להתעלל בקרבנותיהם האומללים והם נאלצים להתיישב על הקרקע הקפואה. כשהזקנים ישבו על האדמה בקיטליהם הצחורים וטפחו איש ברעהו, בכפור האיום ששרר, הוציא ר' יצחק נחום - לפי סיפורו של לייב מנולבוים - מחיקו בקבוק יי"ש וכוסית, ומזג לכל אחד מהזקנים כדי שישתו "לחיים" ויאחלו איש לרעהו להיפגש בעולם שכולו טוב וכן לתליינים סוף מר".

(מתוך ספר-היזכור של אלימלך פיינזילבר: "אויף די חורבות פון מיין היים", ע' 137).

שקף מספר 15, 16, 17

לאור מסירות הנפש

את השיעור היום בחרנו לחתום בשירו הנוגה ומעורר המחשבה של חיים נחמן ביאליק. הוא תר אחר מקור ההשראה של רבבות מוסרי נפש ומוצא אותו במקום שליווה את העם היהודי לאורך דורות.

מוזמנים לדון ולשוחח על השיר ועל מחברו. מה דעתכם על מסקנתו? כיצד אדם שעזב את בית המדרש זה עידן עדיין מוצא בו מקור לתעצומות נפש יהודיות?

אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין

ממנו שאבו אחיך המומתים

בימי הרעה עז כזה, תעצומות נפש,

צאת שמחים לקראת מות, לכשט את-הצואר

אל-כל-מאכלת מרוטה, אל-כל-קרדם נטוי,

לעלות על-המוקד, לקפץ אל-המדרה,

וב"אחד" למות מות קדושים –

אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין

ממנו שאבו אחיך המדכאים

בין מצרי שאול ומצוקות שחת, בין עקרבים –

תנחומות אל, בטחון, עצמה, אךך רוח

וכח ברזל לשאת יד כל-עמל, שכם

הנטוי לסבל חיי סחי ומאס, לסבל

בלי קא בלי גבול, בלי אחרית –

אם-תאבה לראות את-החיק אליו נשפכו

כל-דמעות עמך לבו, נכשו ומרתו –

מקום כמים נתכו, פרצו שאגותיו,

שְׁאֵגוֹת הַמְרִיזוֹת בְּטֶן שְׂאוֹל תַּחֲתִיּוֹת,
אֲנַחוֹת שֶׁמִּפְחָדָן סָמַר גַּם-הַשֹּׁטָן,
נְהִי מְכוּצָץ צוּר, אֶךְ לֹא קָשִׁי לֵב הָאוֹיֵב
הָעֵז מִצוּר, הַקָּשָׁה מִן-הַשֹּׁטָן –

אִם-יֵשׁ אֶת-נִכְשֶׁךְ לְדַעַת אֶת-הַמַּעַז
אֶל-רֵאשׁוֹ מְלִטּוֹ אֲבוֹתֶיךָ מִשְׁאֵת נִכְשָׁם,
תּוֹרָתָם, קִדְשֵׁי קִדְשֵׁיהֶם – וַיִּצִילוּם;
אִם-תֵּאבְּהָ דַעַת אֶת-הַמַּחְבֵּא בּוֹ נִשְׁמָרָה –
וּבְעֵצָם טְהַרְהָ – רוּחַ עֲמֻךְ הַכַּבִּירָה,
שֶׁגַם בְּשׁוֹבְעָה חַיִּי חֲרָפָה, רַק וּכְלָמָה
שִׁיבְתָהּ לֹא-הוֹבִישָׁה חֲמֻדַּת נְעוּרֶיהָ –

אִם-תֵּאבְּהָ דַעַת אֶת-הָאֵם הַרְחֻמְנִיהָ,
הָאֵם הַזְקֵנָה, הָאֲהֵבָת, הַנְּאֻמְנָה,
שֶׁבְּרַחֲמִים רַבִּים אֶסְכֶּה דְמַעוֹת בְּנֵה הָאֲבֹד,
וּבְחֻמְלָה גְדוֹלָה כּוֹנֵנָה כָּל-אֲשׁוּרָיו,
וּמְדֵי שׁוֹבוֹ נִכְלָם, עֵיף וַיִּגַע
אֶל-תַּחַת צַל קוֹרְתָהּ תִּמַּח אֶת-דְּמַעְתּוֹ,
תִּכְסְּהוּ בְּצַל כְּנַפְיָהּ, תִּישְׁנֶהוּ עַל-בְּרַכְיָה –

הוֹי, אַח נַעֲנֶה! אִם לֹא-תִדַּע לָךְ כָּל-אֵלֶּה –
אֶל-בֵּית הַמְדַרְשׁ סוּר, הַיֶּשֶׁן וְהַנּוֹשֵׁן,
בְּלִילֵי טַבַּת הָאֲרָכִים, הַשׁוֹמְמִים,
בְּיָמֵי הַתְּמוּזָה הַבְּעָרִים, הַלְהֵטִים,
כָּחֵם הַיּוֹם, בְּשַׁחַר אוֹ בְּנֶשֶׁף לַיְלָה,
וְאִם-עוֹד הוֹתִיר אֵל לִפְלִיטָה שְׂרִיד מִצֶּעַר –
אֶז אוֹלֵי גַם-כִּיּוֹם תִּרְאִינָהּ בּוֹ עֵינֶיךָ
בְּשִׁפְעַת צְלָלִי קִירוֹתָיו, בְּעֶרְפֶּל,
בְּאֲחַת זְוִיוֹתָיו אוֹ עַל-יַד-תַּנּוּרוֹ
שֶׁבָּלִים בּוֹדְדוֹת, כְּצַל מִמָּה-שֶׁאֲבֹד,
יְהוּדִים קִדְרִים, פְּנִים צִמְקִים וּמִצְרָרִים,

יהודים בני הגלות, משכי כבד עליה,
המנשים את-עמלם בדרך של-גמרא בלה,
משכיחים רישם במדרש שיחות מני קדם
ומשיחים את-דאגתם במזמורי תהלים –
(אָהֵה! מֵה-נִקְלָה וְעֲלוּבָה זֶה הַמְרָאָה
בְּעֵינֵי זָר לֹא-יִבִּיאוּ!) אִז יִגְדֹף לְבָבָה
כִּי רִגְלָהּ עַל-מִפְתָּן בֵּית חַיִּינוּ תִדְרֹה,
וְעֵינָה תִרְאֶה אוֹצַר נִשְׁמַתָּנוּ.

ואם לא-לקח אל ממך כל-רוח קדשו
ויותר עוד מתנחומותיו בלבבך
ושביב תוחלת אמת לימים טובים מאלה
יגיה עוד לכעמים מפלשי מחשכיו –
אז דע לה ושמע, הה, אחי הנענה!
כי רק זיק מצל הוא, רק ניצוץ פליטה קטן,
אשר בנס התמלט מן-האש הגדולה
האירו אבותיך על-מזבחם תמיד.
ומי יודע אם לא-נחלי דמעוטיהם
העבירונו ויביאונו עד-הלם
ובתפלתם מאת אדני שאלוננו;
ובמותם צו לנו את-החיים –
החיים עד-העולם!

תרנ"ח.

להערות והארות:

משה שמעון אופן

Moshe.oppen@gmail.com

054-8496992

רוצים עוד?
סרקו והצטרפו
ל"אחים לנפש"

© כל הזכויות שמורות ל"אחים לנפש"